

УДК 94.(477)

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА ТА ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ПІСЛЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2010 р.

Корсак Р. В. (Ужгород)

Стаття присвячена аналізу внутрішньополітичної та економічної ситуації, яка склалася в Чеській Республіці після травневих парламентських виборів у 2010 р. Також розкрито, на основі конкретних матеріалів, перебіг основних напрямків зовнішньої політики Чехії з країнами ЄС та країнами Східної Європи у соціально-економічній сфері.

Ключові слова: Чеська Республіка (ЧР), ЄС, парламент ЧР, Президент ЧР, ГДП, ЧСДП.

Протягом 2010 р. в Чехії відбулася низка суспільно-політичних подій, які позначилися на внутрішньо-громадському житті держави та на основних пріоритетах зовнішньої політики Чеської Республіки. У 2010 р. спостерігалось суттєве розчарування громадян Чехії державною політикою, яку здійснювали головні парламентські та урядові сили. На тлі світової економічної кризи загострилося політичне протистояння, початок якого розпочався ще після парламентських виборів 2006 р. Відтак у статті дається спроба розширити знання про зміст, характер і глибину перебігу політичних і економічних реформ в Чеській Республіці, що дозволяє зробити узагальнення для проведення трансформаційних реформ в Україні.

Серед праць, які аналізують трансформаційні процеси в країнах Центральної та Східної Європи, зокрема і в Чеській Республіці на початку XXI ст., можемо виділити публікації Г. Зеленько [2; 3]. Змістовні дослідження внутрішньої та зовнішньої політики Чеської Республіки здійснила Л. Кіцила [8; 9], євроатлантичний досвід інтеграції Чехії та його можливе застосування на прикладі України зробив І. Харбар [11]. Проте у згаданих наукових публікаціях подається тільки комплексне дослідження зовнішньополітичних аспектів реалізації євроінтеграційного курсу та етапи становлення демократичних суспільств у країнах «Вишеградської групи» напередодні вступу до Європейського Союзу. Тому пропонується стаття є одним із перших наукових досліджень, в якому, спираючись на архівні матеріали Посольства України в ЧР, подається аналіз суспільно-політичних відносин, що склалися в Чехії напередодні та після 2010 року.

На внутрішньополітичну ситуацію в Чеській Республіці протягом 2010 року впливали політичні події, що склалися в країні в 2009 році. Політична боротьба між Громадянською демократичною партією (ГДП) та Чеською соціал-демократичною партією (ЧСДП) у першій половині 2009 року призвела до відставки Уряду, очолюваного Прем'єр-міністром ЧР М.Тополанеком. З метою розблокування вже фактично розпочатої у 2009 році передвиборчої

кампанії і проведення дострокових парламентських виборів у якомога коротші терміни за попередньою домовленістю парламентських політичних партій та Президента ЧР було прийнято новий закон, який вніс до Конституції Чеської Республіки постійну норму щодо можливості розпуску Палати депутатів Парламенту Президентом Чехії. Разом з тим, частина чеських експертів з конституційного права висловлювала думку, що застосування нового конституційного закону також може бути оскаржене в Конституційному суді через його "ретроспективність", тобто зворотню дію. Посилаючись на думку правознавців щодо юридичної вразливості закону, а також на загрозу повторного скасування дострокових виборів Конституційним судом, ЧСДП відмовилася голосувати за саморозпуск нижньої палати парламенту та підтримала чергові, а не дострокові парламентські вибори наприкінці травня 2010 року. Такий крок ЧСДП унеможливив проведення дострокових парламентських виборів у 2009 році [5, с.1-2].

Внутрішньополітична ситуація протягом 2010 року характеризувалася постійною боротьбою між основними політичними силами ЧР – Громадянською демократичною партією та Чеською соціал-демократичною партією. У менших парламентських партіях, насамперед у Християнсько-демократичній унії – Чехословацькій народній партії та Партії зелених, на фоні внутрішньопартійної дискусії щодо програмних засад посилювалися відцентрові процеси, які призвели до їх розколу.

На травневих виборах 2010 р. до нижньої палати парламенту республіки – Палати депутатів – взяли участь 27 політичних партій, але виборчий бар'єр у 5 % подолали тільки п'ять з них. Усупереч усім політичним прогнозам і опитуванням громадської думки, згідно з якими перемогу прогнозували Чеській соціал-демократичній партії (ЧСДП) і перебирали варіанти лівого коаліційного уряду, перемогу одержали праві партії. Хоча ЧСДП набрала найбільшу кількість голосів виборців (22,08 %), вона не змогла набрати необхідної більшості для формування уряду. Громадянська демократична

партія (ГДП), що перебувала при владі, і яка була традиційним ідейним супротивником ЧСДП, набрала 20,22 % (найгірший результат за всю історію партії, утвореної у 1991 р.). Це стало справжньою поразкою для цих двох політичних сил, які до 2010 р. домінували на політичній арені Чехії. Через результати виборів у відставку подали голови чотирьох провідних політичних партій – ГДП, ЧСДП, Християнсько-демократичної унії – Чехословацької народної партії (ХДУ–ЧНП) і Партії зелених [6, с.1–3].

Втім, вибори стали дійсно тріумфом для нових правих партій. Утворена в червні 2009 р. в результаті розколу ХДУ–ЧНП права партія – ТОП-09, яку очолив колишній міністр закордонних справ в коаліційному уряді М.Тополанека Д.Шварценберг, лише за рік зуміла повернути на свій бік 16,7 % голосів виборців. А зареєстрована в 2001 р. правоцентристська партія «Справи громадські» набрала 10,88 % голосів. Свою популярність партія здобула у 2009 р. з приходом нового голови – телевізійного журналіста Радка Егна, відомого завдяки своїм викривальним телепрограмам на гострі суспільні теми. Разом праві партії набрали 47,80 %, тоді як за лівих у загальному підсумку проголосувало 33,35 %, у тому числі за Комуністичну партію Чехії і Моравії – 11,27 % [6, с.1–3].

Отже, за результатами виборів, які відбулися 28-29 травня 2010 р., більшість місць в Палаті депутатів Парламенту Чеської Республіки (118 з 200) отримала правоцентристська коаліція на чолі з Громадянською демократичною партією (ГДП, 53 місця), разом з ТОП-09 (41 місце) та «Справи громадські» (СГ, 24 місця) [1, с. 1-3].

Дев'ятого червня 2010 р. Президент ЧР В.Клаус доручив П. Нечасу сформувати новий Уряд. 13 липня 2010 р. був затверджений склад нового коаліційного Уряду Чехії, запропонований раніше призначеним Прем'єр-міністром П. Нечасом. Дев'ятий Прем'єр-міністр ЧР зараховував себе до табору «євроатлантистів» та вважався експертом з питань НАТО і проблем безпекової політики. Серед центральних завдань нового уряду П. Нечас визначив, в першу чергу, оздоровлення державних фінансів та підготовку нового бюджету 2011 року. Прем'єр-міністр зазначив, що його дефіцит не має перевищувати 140 млрд. чеських крон (4,6% ВВП) [6, с. 1-3].

Як впливало з коаліційної угоди у зовнішньополітичній сфері Уряд опирався на широкий консенсус та послідовність у справах, а також спрямовував свої зусилля на:

1. Покращення міжнародного іміджу Чеської Республіки;
2. Розвиток взаємовигідних відносин у всіх сферах з Центральноєвропейськими країнами;
3. Виконання зобов'язань ЧР, які впливали з її членства у міжнародних організаціях (для

союзників в НАТО та ЄС Чехія мала стати надійним і передбачуваним партнером), і, разом з тим, усі голосування та виступи в цих інституціях повинні були сприяти покращенню добробуту населення Чехії і розвитку самої країни;

4. Підтримку і поглиблення трансатлантичних відносин, розширення співробітництва з США, зокрема у сфері наукових досліджень;

5. Підтримку розширення ЄС за умови збереження критеріїв вступу. У цьому контексті було пріоритетним співробітництво країн Південно-Східної Європи у рамках "Східного партнерства";

6. Схвалення нової Стратегічної концепції НАТО;

7. Підтримку демократії і прав людини;

8. Лібералізацію міжнародної торгівлі та ліквідацію митних бар'єрів;

9. Здійснення ефективної експортно-орієнтованої політики держави на країни і ринки, які динамічно розвивалися та з урахуванням безпекових інтересів ЧР;

10. Посилення громадської дипломатії як інструменту відкритої дискусії щодо питань зовнішньої політики в ЧР і презентації Чехії за кордоном;

11. Реформування та оптимізацію роботи закордонних представництв Чеської Республіки;

12. Забезпечення енергетичної безпеки ЧР, передусім, шляхом диверсифікації енергетичних джерел і транспортних систем (ключовим напрямком у цьому контексті була підтримка побудови газопроводу "Набукко");

13. Формування єдиної європейської енергетичної політики [6, с. 4-8; 7, с. 1-2].

Новим Урядом Чеської Республіки в економічній сфері були заплановані такі реформи:

1. Скоротити заробітну плату робітникам державного сектора (окрім працівників освіти);

2. Підвищити ставки ПДВ;

3. Істотно обмежити виплату соціальної допомоги (скоротити виплату допомоги по догляду за тяжкохворим з чинних 2000 чеських крон до 800 чеських крон);

4. Здійснювати виплату допомоги тільки при народженні першої дитини, скасувати виплату допомоги на дітей малозабезпечених сімей;

5. Збільшити оплату за медичні послуги. Плату за один день перебування в лікарні збільшити з 30 чеських крон до 100/150 чеських крон (в залежності від рівня лікарняного закладу). Оплата за консультацію лікаря мала піднятися з 30 до 60 чеських крон, вводилася оплата нової послуги – відвідання фахівця без направлення від терапевта у розмірі 200 крон;

6. Припинити оплату дешевих ліків (до 50 чеських крон) із коштів медичного страхування,

дані препарати мали відпускатися тільки за готівку;

7. Збільшити встановлені терміни лікарняних, які мали сплачувати роботодавці (з 7 днів до 12);

8. До 2012 р. затвердити пенсійну реформу і вдосконалити систему охорони здоров'я, прийняти новий Трудовий та Цивільний кодекси та провести реформу оподаткування (збільшити ставку прибуткового податку для людей з високими доходами);

9. З 2013 р. ввести плату за навчання у чеських вищих навчальних закладах (від 20 000 чеських крон за навчальний рік) [7, с. 3].

На посаді Міністра промисловості і торгівлі ЧР М. Коцоурек, зокрема, планував:

1. Обмежити розвиток в ЧР солярних електростанцій;

2. Зберегти діючі ліміти на видобуток бурого вугілля;

3. На 10% скоротити заробітну плату працівникам Міністерства промисловості і торгівлі, а також скоротити їх кількість;

4. Ретельно розбиратися зі скаргами чеських експортерів на діяльність торгово-економічних місій при Посольствах, а також зробити їх роботу більш ефективною;

5. Повністю підпорядкувати торговельно-економічні місії Міністерству промисловості і торгівлі ЧР [7, с. 4].

Уряд ЧР значну увагу приділяв питанням, пов'язаним з мінімізацією наслідків світової фінансової та економічної кризи для економіки Чеської Республіки і пошуку шляхів виходу з посткризового стану. Так, в лютому 2010 р. чеським Урядом було затверджено Національний антикризовий план, який передбачав низку заходів, спрямованих на протидію світовій фінансовій і економічній кризі. Основними напрямками боротьби з кризовими явищами, відповідно до цього плану було визначено:

1. Удосконалення роботи по збору податків;

2. Підтримка підприємництва і приватних інвесторів;

3. Підтримка відповідного рівня зайнятості та транспортного забезпечення;

4. Підтримка екологічних та інфраструктурних програм;

5. Підтримка процесів реструктуризації та банкрутств;

6. Підтримка експорту, оновлення і зміцнення кредитного фінансування;

7. Підтримка науково-дослідних робіт та інноваційної діяльності.

Реалізація згаданого плану, на думку розробників, потребувала приблизно 70 млрд. чеських крон (майже 3,8 млрд. дол. США). Заходами щодо стабілізації економіки Чехії на 2010 р. передбачалося введення режиму економії державних витрат на суму 29,6 млрд. чеських крон (понад 1,6 млрд. дол. США). У тому числі, на державну соціальну підтримку населення передбачалося у порівнянні з 2009 р. скорочення витрат на 0,6 млрд. чеських крон (33 млн. дол. США); на медичне страхування через хворобу – на 2,4 млрд. чеських крон (133 млн. дол. США). Водночас, було заплановано підвищення доходів на 43,5 млрд. чеських крон (2,3 млрд. дол. США), за рахунок розширення бази оподаткування [4, с.1–3].

Роблячи висновок можна зауважити, що від реформаторської політики в Чехії спостерігалось падіння довіри суспільства до урядової коаліції, яке також було спричинене низкою корупційних скандалів в грудні 2010 р. та суперечками між двома правлячими партіями. За інформацією Посольства України у ЧР, варто було очікувати, що опозиційна партія (ЧСДП) намагатиметься використати наявні суперечності між ГДП та СГ і тим самим спровокувати вихід партії «Справи Громадські» із коаліції та падіння Кабінету П. Нечаса [10, с. 1-3]. Таким чином, аналіз розвитку європейських реформ в Чехії після вступу ЄС дає можливість у подальшому українським дослідникам правильно сформулювати виконавчим та законодавчим органам України основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики держави.

1. Актуальні проблеми українсько-чеських відносин // Поточний архів Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці. – Справа № 251 /159 від 12.11.2010 р. – 19 с.
2. Зеленько Г. Взаємозалежність фаз демократизації і становлення громадянського суспільства у постсоціалістичних країнах / Галина Зеленько // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2007. – Вип. 10. – С. 86–100.
3. Зеленько Г. І. Політико-правові механізми інституціоналізації громадянського суспільства у постсоціалістичних країнах (на прикладі країн Вишеградської групи) / Галина Іванівна Зеленько // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Курасівські читання. – К., 2006. – Вип. 30, кн. 2. – С. 92–105.
4. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за 2010 р. // Поточний архів Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці. – Справа № 269 /241 від 23.12.2010 р. – 15 с.
5. Інформація про внутрішньополітичну ситуацію в ЧР за I квартал 2010 р. // Поточний архів Посольства України в ЧР. – Справа № 13/25 від 06.06. 2010 р. – 13 с.

6. Інформація про внутрішньополітичну ситуацію в ЧР 2010 р. // Поточний архів Посольства України в ЧР. – Справа № 248/172 від 12.11. 2010 р. – 10 с.
7. Інформація щодо планів та економічного курсу нового Уряду ЧР (липень 2010 р). // Поточний архів Посольства України в ЧР. – Справа № 25/145 від 20.08. 2010 р. – 18 с.
8. Кіцила Л. Трансформація зовнішньої політики Чеської Республіки в контексті європейської інтеграції (1990-2004)// Вісн. Львів. ун-ту. Сер. міжнар. відносини. – 2004. – Вип.14. – С. 22-28.
9. Кіцила Л. Чеська Республіка на шляху інтеграції до Європейського Союзу // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. міжнар.відносини. – 2004. – Вип.12. – С.53-58.
10. Матеріали до звіту про роботу Посольства України в Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва за 2010 р. // Поточний архів Посольства України в ЧР. – Справа № 78 від 10.12.2010 р. – 35 с.
11. Харбар І. Довгий шлях до своєї Праги: Євроатлантична інтеграція – головна мета зовнішньої політики України // Політика і час. – 2002. – № 7. – С.35-42.

РЕЗЮМЕ

ВНУТРИПОЛИТИЧЕСКАЯ И ВНУТРИЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИТУАЦИИ В ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ ПОСЛЕ ПАРЛАМЕНТСКИХ ВЫБОРОВ 2010 г.

Корсак Р.В. (Ужгород)

Статья посвящена анализу внутривнутриполитической и внутривнутриэкономической ситуации в Чешской Республике после майских парламентских выборов 2010 г. Также, на основе конкретных материалов, показано развитие основных направлений внешнеполитического сотрудничества Чехии со странами Европейского Союза и странами Восточной Европы в социально-экономической сфере.

Ключевые слова: Чешская Республика (ЧР), ЕС, парламент ЧР, Президент ЧР, ГДП, ЧСДП.

SUMMARY

INTERNAL POLITICAL AND DOMESTIC ECONOMIC SITUATION IN THE CZECH REPUBLIC AFTER THE PARLIAMENTARY ELECTIONS IN 2010

R. Korsak (Uzhhorod)

In article it is given analysed political and domestic economic situation in the Czech Republic after the parliamentary elections in 2010. On the basis of specific materials, development of basic industries economic and political cooperation with the countries of the Czech Republic European Union and Eastern Europe in social and economic spheres.

Key-words: the Czech Republic (CR), European Union (EU), Czech Parliament, Czech President, GDP, CSDP.